

BOSNA I HERCEGOVINA I EU – MOGUĆNOSTI I BUDUĆI PREGOVORI

Mladen Novaković, MA
Farmlight, Sarajevo

novakovicmladjo@gmail.com; +38765510253

Sažetak: U radu se analiziraju i identifikuju osnovni pojmovi o EU i pristupanju EU od strane drugih zemlja, prvenstvo BiH. Dat je kratak prikaz, odnosno kratak okvir pregovora između BiH i EU kao i određeni, dosadašnji rezultati koje je BiH na ovom planu učinila. Posebno je analiziran sistem budućih stanja i budućih pregovora između BiH i EU. Činjenica je da je dosada BiH veoma malo učinila na polju pristupanja Uniji, odnosno u domenu ispunjenja usluga, ali su, isto tako, male i šanse da će se stanje značajnije poboljšati u budućnosti.

Ključne riječi: pristupanje, sporazum, BiH, EU, kriterijumi.

BOSNIA AND HERZEGOVINA AND EU - OPPORTUNITIES AND FUTURE NEGOTIATIONS

Abstract: The paper is analyzing and identifying basic concepts about the EU and EU accession of Parties from imposing other country, championship B&H. A short review or a short frame negotiated between B&H and the EU as well as specific, current RESULTS by B&H in this regard made. Especially immunological analyzes of future system status and future negotiations between B&H and the EU. The fact is that B&H has very little done in the field engaged in accession Union, or in the domain of fulfilment services produced, but, as anyone, and small chance that the situation will improve significantly in the future.

Keywords: accession agreement, Bosnia and Herzegovina, EU, criteria.

1. UVOD

Evropska unija (EU), Evropska monetarna unija (EMU), predstavljaju jedinstvenu nadnacionalnu instituciju i organizacije u svijetu. Sistem njihovog djelovanja, organizovanja, nije moguće pronaći kod drugih organizacija sličnog tipa. Evropska unija predstavlja specifičan integracijski proces povezivanja i integrisanja evropskih država i simbioza politike i ekonomije u zajedničkom djelovanju. Uslovi koje zemlja mora ispuniti da bi postala članicom EU i EMU, vremenom su se mijenjali i postajali složeniji. Zemlje koje žele članstvo u EU i koje se nalaze na putu da postanu kandidati za članstvo, nalaze se pred sve većim izazovima jer moraju da se usklade sa visokostandardizovanim sistemom koji zahtijeva Unija. Upravo se na ovom putu nalazi i naša zemlja. Postoje brojni uslovi koje zemlja mora ispuniti da bi uopšte mogla započeti pregovore o potencijalnoj kandidaturi za članstvo u EU, potom, nakon zaključenja pregovora na scenu stupaju novi uslovi koje zemlja mora ispuniti da bi postala kandidatom za članstvo. Nakon toga, opet se postavljaju određene smjernice i procedure koje zemlja kandidat mora ispuniti prije nego postane članicom EU.

2. PREGOVORI BIH SA EVROPSKOM UNIJOM

Razvijanje odnosa između BiH i EU počinje od 1995. godine, tačnije od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Nakon ovog perioda BiH, sada podijeljena na dva entiteta – Federaciju BiH i Republiku Srpsku, u svojim politikama razvoja i politici odnosa sa inostranstvom, primaran cilj daje pridruživanju EU. Tokom 1997. i 1998. godine Vijeće ministara EU počinje da se interesuje za stanje u BiH i da daje značajnije doprinose razvojnim procesima BiH. U 1997. godini Vijeće ministara EU postavlja političke i ekonomske uslove za razvijanje bilateralnih odnosa sa BiH. Tokom 1998. godine uspostavlja se Konsultativna radna grupa EZ²⁷⁶, koja pruža tehničku pomoć u dijelu administracije, regulativnog okvira i razvoja svih politika u BiH. Nakon ovog perioda na scenu stupa Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, jedinstveni akt za zemlje Zapadnog Balkana. U martu 1999. godine Savjet ministara BiH je donio odluku da se pokrene inicijativa kojom će BiH nastojati da se pridruži EU²⁷⁷.

Nakon donošenja odluke o pokretanju ove inicijative, tokom 2000.-te godine usaglašene su smjernice za BiH, zapravo, usaglašen je dokument (Mapa puta) koji je podrazumijevao 18 koraka koje državni organi i institucije trebaju implementirati i preći kako bi se BiH uopšte mogla kvalifikovati za studiju izvodljivosti pristupanja EU i početak pregovora za eventualno potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Korake definisane u „Mapi puta“ BiH je usvojila, odnosno poduzela do 2002. godine, nakon čega se pristupilo daljim koracima koji vode pristupanju BiH EU²⁷⁸. Naredni korak bila je studija izvodljivosti a potom i pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Kako je poznato, EU osigurava različite predpristupne fondove za potencijalne članice. Tako je tokom 2007. godine uspostavljen instrument pretpristupne pomoći (IPA fondovi). Tehnički pregovori koji se tiču Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju su finalizirani

²⁷⁶ EZ – Evropske zajednice, jer je tom momentu i dalje bila formulisana kao zajednica

²⁷⁷ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 12/1999, 8. avgust 1999. godine.

²⁷⁸ Ispunjavanje uslova iz Mape puta je zamišljeno kao kratkoročna posao, ali zbog nedostatka političke volje i komplikovane situacije u BiH, taj proces je trajao dvije godine.

krajem 2007. godine, kada je on i parafiran. Nakon toga, BiH je morala da ispuni određene političke uslove prije nego potpiše Okvirni sporazum o pravilima saradnje za provođenje finansijske podrške Evropske komisije BiH u okviru predpristupnih pomoći. Tokom 2008. godine BiH je stekla političke uslove za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji je i potpisan 01.07.2008. godine.

2.1. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU

Kako je u pretodnom dijelu rada navedeno, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju predstavlja uslov da zemlje Zapadanog Balkana, a među njima i BiH, pristupe EU. BiH je potpisivanjem ovog Sporazuma sa EU razvila ugovorni odnos kojim je potvrdila status potencijalnog kandidata za pristupanje EU. Potpisivanje ovog Sporazuma za zemlju nosi niz uslova odnosno obaveza koje se moraju ispuniti u zadatim rokovima kako bi se dostigao status kandidata za članstvo u EU. Posmatrano sa pravnog aspekta, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju uređuje odnose na tri nivoa, odnosno tri stuba Evropske unije: Evropske zajednice, Zajedničke vanjske i politike sigurnosti kao i saradnje u pravosuđu u unutrašnjim poslovima.

Sporazum ima status međudržavnog ugovora i u odnosu na domaće zakone njegove odredbe imaju direktnu primjenu i učinak. Zapravo, ovim Sporazumom se po prvi put institucionalizuju odnosi između BiH i EU, dok će se napredak BiH u ispunjenju postavljenih uslova ocjenjivati. Ključni cilj Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju jeste da aktivno radi na formalnom pridruživanju BiH EU u periodu od šest godina. U ovom šestogodišnjem periodu BiH treba postepeno da prilagodi zakonodavstvo prema pravilima unutrašnjeg tržišta Evropske unije. Kako bi se lakše dostigli ovi ciljevi, uveden je institucionalni, politički dijalog, stvorena je zona slobodne trgovine, liberalizovan je drumski saobraćaj te je uspostavljen regulativni okvir za kretanje radne snage poslovnim nastanjivanjem, pružanjem usluga i kretanjem kapitala, kao i ugovornim formaliziranjem finansijske i tehničke pomoći²⁷⁹. Tekst Sporazuma podijeljen je na deset glava²⁸⁰:

Opšti principi;

Politički dijalog;

Regionalna saradnja;

Slobodno kretanje robe;

Kretanje radnika, poslovno nastanjivanje, pružanje usluga, kretanje kapitala;

Usklađivanje zakona, provođenje zakona i pravila konkurencije;

Pravda, sloboda i sigurnost;

Politike saradnje;

Finansijska saradnja;

Institucionalne, opšte i završne odredbe.

BiH je potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju započela novu eru odnosa sa Evropskom unijom. Tačnije, ovim su započeti brojni reformski procesi BiH, na svim

²⁷⁹ Prilagođeno prema: Osnovni prikaz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Vijeće ministara, Direkcija za evropske integracije, 2008. godine, str. 7.

²⁸⁰ Prilagođeno prema: Osnovni prikaz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Vijeće ministara, Direkcija za evropske integracije, 2008. godine, str. 8.

nivoima, i njihovo usklađivanje sa politikama i procedurama EU, odnosno, ovim je BiH prihvatila da aktivno radi na ispunjenju kriterija za Kopenhagena i Madrida, odnosno²⁸¹: da razvija stabilnost institucija koje garantuju stabilnost, vladavinu prava, ljudskih prava i zaštitu manjina;
postojanje funkcionalne tržišne privrede, sposobne da se nosi sa konkurencijskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije;
sposobnost preuzimanja obaveza članstva, uključujući privrženost ciljevima političke, ekonomske i monetarne unije;
stvaranje uslova za integraciju prilagođavanja administrativnih struktura (provođenje propisa kroz odgovarajuće administrativne i pravosudne strukture).

2.2. DOSADAŠNJI REZULTATI BIH

Trenutno, jedan od najvećih problema u BiH i prepreka ka pristupanju EU jeste loša politička situacija u zemlji koja u velikoj mjeri koči sve razvojne procese. Još uvijek nije postignut konsenzus koji bi osigurao i poboljšao djelovanje institucija u zemlji, zaštitio prava građana. U nastaku će se analizirati kriteriji konvergencije u BiH.

2.2.1. Analiza realnih kriterija konvergencije BiH

Realna konvergnecija označava procese kojima se smjenjuju razlike između nivoa razvijenosti zemalja EU i potencijalnih kandidata za članstvo. U tom smislu analiziraju se i porede osnovni makroekonomski indikatori poput društvenog bruto proizvoda, stope nezaposlenosti uvoza, izvoza i sl. U slučaju ove analize, kao jedan od veoma kvalitetnih pokazatelja uzet će se indikatori koje Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) analizira u svojim publikacijama.

Tabela 1: Indeksi EBRD za 2012. godinu

Indeksi	Bi H	Hrvatsk a	Makedonij a	Crna Gora	Srbij a
Privatizacija velikih preduzeća	3	3+	3+	3+	3-
Privatizacija malih preduzeća	3	4+	4	4-	4-
Reforma preduzeća	2	3+	3-	2+	2+
Liberalizacija cijena	4	4	4+	4	4
Liberalizacija trgovine	4	4+	4+	4+	4
Politika konkurencije	2+	3	3-	2	2+

Izvor: European Bank for Reonstruction and Development, „Transition Report, 2012“, str.13.

Tranzicijski indeksi su rangirani od 1 do 4+, pri čemu 1 označava male ili nikakve promjene, dok 4+ ukazuje da je zemlja dostigla standarde industrijskih zemalja. Na bazi prikazanih indikatora može se primjetiti da BiH ne odstupa od zemalja koje su uzete u analizu kada je u pitanju privatizacija veliki preduzeća pa i malih. Ista je situacija i sa

²⁸¹Špirić, N., "Evropska unija, uslovi i uslovljavanja", Ekonomski fakultet Banja Luka, 2010. godine, str.64.

liberalizacijom cijena i trgovine, gdje se BiH može svrstati u rang industrijskih zemalja. Politika konkurencije i reforma preduzeća ukazuje da je naša zemlja učinila veoma slabe napore u ovom domenu. Sljedeći korak u analizi realnih kriterija jeste analiza određenih ekonomskih indikatora u BiH. Ovi podaci su prikazani tabelom ispod: Ukoliko se žali analizirati nivo GDP-ija i mjesto BiH, korisno je pokazati sljedeće podatke:

Tabela 2: Društveni bruto proizvod izabраниh zemalja (u mil EUR)

Regija	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Evropska unija (27)	12.499.640	11.771.798	12.300.014	12.670.967	12.928.398
Eurozona (17)	9.241.645	8.922.294	9.174.623	9.425.003	9.489.755
Hrvatska	47.538	44.778	44.423	44.384	43.904
Srbija	32.679	28.952	27.968	31.472	29.932
Crna Gora	3.086	2.981	3.104	3.234	3.346
Makedonija	6.693	6.702	7.057	7.479	7.490
BiH	13.694	13.487	12.481	13.928	14.058

Izvor: Eurostat, dostupno na:

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTabelaAction.do?dvsc=5>, pristupljeno: 29.05.2013.godine

Može se primjetiti da BiH u ogromnoj mjeri zaostaje za EU 27 i zemljama eurozone (17), kada je u pitanju nivo društvenog bruto proizvoda. Ipak, BiH ima bolje pokazatelje u odnosu na Crnu Goru i Makedoniju. Kvalitetniji podaci se dobijaju kada se posmatra GDP per capita.

2.2.2. Analiza nominalnih kriterija konvergencije BiH

U domenu nominalnih kriterija posebno će se analizirati sljedeći kriteriji:
stabilnosti cijena,
dugoročne kamatne stope,
mehanizam deviznih kurseva.

2.2.2.1. Kriteriji stabilnosti cijena

Prvi u analizi ovih kriterija odnosni se na stabilnost cijena odnosno na stabilnost inflacije zemlje koja nastoji da se pridruži monetarnoj uniji. Kako je već pomenuto, uslov je da inflacija ne bude veća od 1,5% u odnosu na prosječnu stopu inflacije tri zemlje članice sa najnižom stopom inflacije u godini ranije. BiH od 2005. godine počinje da izračunava indeks potrošačkih cijena (inflaciju) prema zahtjevima EU. Ovaj indikator se u BiH računa na bazi reprezentativne liste proizvoda koja uključuje 620 proizvoda. Svakog mjeseca se prikuplja oko 21.000 cijena prema unaprijed definisanom uzorku prodajnih mjesta na dvanaest geografskih lokacija. Ukoliko se uporedi nivo inflacije u BiH tokom 2011. i 2012. godine, može se primjetiti da BiH ne odstupa od prosijeka EU 27, te da je čak zabilježna niža inflacija nego u ovim zemljama. Isto tako, uočava se da je većina zemalja ublažila inflaciju tokom 2012. godine u odnosu na 2011. godinu, što je zasigurno

posljedica recesije u EU. Na bazi ovih pokazatelja može se zaključiti da BiH ispunjava kriterij inflacije, odnosno cjenovni kriteriji za pristup EMU.

Tabela 3: Inflacija u EU 27, EU 17 i BiH

Regija	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Evropska unija (27)	3,83	1,07	2,28	3,46	3,05
Eurozona (17)	3,44	0,32	1,75	2,99	2,81
BiH	7,4	-0,4	2,1	3,7	1,8

Izvor: Eurostat, dostupno na:

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTabelaAction.do?dvsc=5>,

2.2.2.2. Kriterij dugoročnih kamatnih stopa

Jedan od velikih problema BiH jeste nepostojanje dovoljno kvalitetnog i efikasnog finansijskog tržišta, posebno tržišta kapitala koje bi osiguralo ponudu i tražnju za finansijskim instrumentima i time kreirao niz neophodnih kamatnih stopa kojima se ocjenjuje finansijsko stanje u zemlji. Prema kriteriju iz Mاستrihta, zemlja koja ima namjeru pristupiti EMU treba da održava nivo kamatnih stopa koji ne smije biti veći za 2% u odnosu na kamatne stope zemalja članica sa najnižom inflacijom u prehodnoj godini. Kako bi se uporedile kamatne stope između EU i BiH, za slučaj BiH u analizu su uzete kamatne stope na dugoročne kredite (privredni). Izračunati su ponderisani prosjeci kamatnih stopa u oba entiteta a na osnovu godišnjih izvještaja entitetskih agencija za bankarstvo.

Tabela 4: Kamatne stope EU, EMU i BiH

Regija	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Evropska unija (27)	4,54	4,13	3,82	4,31	3,74
Eurozona (17)	4,31	3,82	3,61	4,41	4,01
BiH	8,83	8,85	8,43	8,12	7,49

Izvor: Eurostat, nacionalne Agencija za bankarstvo

Kako se uočava, BiH ima značajno višojie dugoročne kamatne stope u odnosu na prosijek EU I EMU, te se zaključuje kako ovaj uslov ne ispunjava.

2.2.2.3. Kriterij deviznog kursa

Što se tiče deviznog kursa domaće valute, kriterij podrazumjeva da kurs valute mora ostati u određenim granicama dvije godine. U slučaju BiH ovaj kriterij je dosta specifičan s obzirom da je BiH, odnosno Centralna banka BiH, usvojila politiku valutnog odbora prema kojem je domaća valuta fiksno vezana za EUR i to u odnosu 1EUR=1,95583 BAM. Kretanje kursa domaće valute u odnosu na druge valute se računa preko odnosa EUR prema tim valutama. Ukoliko se ovo stanje uzme u obzir, te ukoliko se tome doda

činjenica da ovakav sistem u BiH odlično funkcioniše, i da je u cjelosti ispunio ciljeve, može se reći da BiH ipunjava i ovaj kriterij.

2.3. BUDUĆNOST PREGOVORA BIH I EU

Napredak BiH ka evropskim integracijama značajno je usproen tokom posljednjih godina, i to u prvom redu kao posljedica unutrašnjih političkih previranja. Čini se da je BiH mnogo više učinila do potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju nego nakon njegovog usvajanja.

Dalji naponi da se ispune uslovi koji su regulisani Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju su neophodni, u prvom redu da bi se riješili sadašnji problemi, da bi se olakšala tranzicija, da bi se stavila sigurnost u zemlji te da bi institucije djelovale prema zakonu i u skladu sa politikom Unije, odnosno, u skladu sa zahtijevima EU. Naravno, stabilno političko okruženje ima ključnu ulogu u ovom slučaju a njega, kako je već pokazano, BiH ovog momenta nema.

2.3.1. Mogućnosti ispunjenja uslova konvergencije

U prethodnim odjeljcima pokazano je da je BiH veće napretke načinila u dijelu ispunjenja uslova za usvajanje zajedničke EUR valute nego što je učinila u domenu izmjene i prilagođavanja regulative za pristupanje EU. Stoga će se u ovom dijelu ukratko pokazati naponi i rezultati koje je BiH postigla a koji se tiču kriterija iz Kopenhagena i Madrida. Jedan od prvih u nizu kriterija jesu politički kriteriji. Tokom 2012. godine Komisija EU je analizirala političke kriterije u domenu demokratije i vladavine prava, ljudskih prava i regionalnih i međunarodnih obligacija. U izvještaju je prikazano da je u dijelu demokratije i vladavine prava došlo do malog progressa, pri čemu se posebno ističe ne usvajanje presude Sejdić i Finci, odnosno izmjena Ustava u skladu sa presudom. Pored toga, u izvještaju se navodi da je uspostavljen odgovarajući koordinacioni mehanizam između različitih nivoa vlasti.

Što se tiče pravnog okvira i ljudskih prava, u izvještaju za 2012. godinu istaknuto je da su osnovni elementi međunarodnih ljudskih prava implementirani u zakonske osnove u BiH odnosno u pravni sistem BiH. Međutim, stvarna primjena ovih prava još uvijek nije dovoljno adekvatna, ističe se u izvještaju. Što se tiče regionalnog povezivanja, u izvještaju se navodi da BiH sarađuje aktivno sa zemljama okruženja, pri čemu su postignuti značajni koraci koji utiču na unapređenje izvoza. Pored toga, ističe se da su značajni naponi načinjeni i u dijelu procesuiranja ratnih zločina. U domenu ekonomskih kriterija tokom 2012. godine analizirani su kriteriji postojanja funkcionalne tržišne privrede i kapaciteti konkurentnosti. U dijelu kriterija funkcionalne tržišne privrede istaknuto je sljedeće²⁸²:

fiskalna ekonomija je oslabila i postoje reformski problemi,
sistem valutnog odbora dobro funkcioniše te postoji monetarna i finansijska stabilnost,
dok je inflacija usporena,
postoji kreditibilnost fiskalne politike, iako BiH ima probleme sa usvajanjem budžeta na državnom nivou,
privatizacijski proces nije značajno napredovao,

²⁸² Izvještaj Komisije EU o napretku zemalja Zapadnog Balkana

postoje ograničena poboljšanja u domenu poslovnog okruženja, prisutna je nedovoljna vladavina prava i veoma značajna korupcija. Što se tiče konkurentnosti želje i kapaciteta konkurentnosti, u izvještaju za 2012. godinu ističe se da je funkcionisanje tržišnog mehanizma opterećeno ogromnim javnim sektorom, te da postoji niska efikasnost potrošnje. Što se tiče tržišta rada, tu je istaknuto da postoje visoke odnosno značajne strukturne rigidnosti kao i slabe performanse obrazovanja i trening sistema. Ipak, u domenu trgovine sa EU načinjeni su značajni koraci.

3. ZAKLJUČAK

Pristupanje zemlje Evropskoj uniji podrazumjeva ispunjenje brojnih uslova i uslovljavanja prije nego se uopšte započnu pregovori oko pristupanja, zaključenje predpristupnih sporazuma, provođenja aktivnosti u prelaznom periodu do konačnog ulaska u EU. Do sada su definisani politički kriteriji – kriteriji iz Kopenhagena i Madrida kao i ekonomski kriteriji – kriteriji iz Mاستrihta. Prve dvije kategorije kriterija podrazumjevaju uslove koje zemlja mora ispuniti da bi se pridružila EU dok se kriteriji iz Mاستrihta odnose na uslove koji se moraju ispuniti da bi zemlja uvela EUR, odnosno da bi se pridružila monetarnoj uniji.

Bosna i Hercegovina do sada nije postigla dovoljne niti značajne rezultate na drugim poljima i uslovima približavanja EU. Ovdje se posebno misli na uslove i zadatke na koje se BiH obavezala kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Najveći problem BiH jeste neuređena politička situacija i nedostatak političkog dijaloga u BiH, nedostatak jasne vizije kada je u pitanju ekonomija i finansijsko stanje Bosne i Hercegovine.

LITERATURA

- Bjeković, S., „Evropske integracije“, Priručnik za polaganje stručnog ispita, Podgorica, 2008. godine
Ganić M., „Evropska monetarna unija“, Šahinpašić, Sarajevo 2004. godine
Grbić, V., „Ekonomija Evropske unije“, Savremena administracija Beograd, 2005. godine
Đonlagić, Dž., „Evropska monetarna unija i Bosna i Hercegovina“, Ekonomski fakultet Sarajevo, 2005. godine
Prokopijević M., „Evropska unija“, Službeni glasnik Srbije Beograd, 2005. godine,
Špirić, N., „Evropska unija, uslovi i uslovljavanja“, Ekonomski fakultet Banja Luka, 2010. godine,

Ostali izvori:

- Osnovni prikaz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Vijeće ministara, Direkcija za evropske integracije, 2008. godine,
Eurostat, dostupno na:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTabelaAction.do?dvsc=5>,
European Bank for Reonstruction and Development, „Transition Report, 2012“,